

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора **Пріми Раїси
Миколаївни** про дисертацію **Дячок Надії Валентинівни**

**«Формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов
в освітньому середовищі університету»**, поданої на здобуття наукового
ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і
методика професійної освіти

**Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із планами
відповідних галузей науки.** Стрімко зростаюча інтенсивність
різномасштабних змін, глобалізаційна інтеграція, динамічні процеси, що
відбуваються в сучасному світі, й Україні зокрема, потребують нового
типу вчителя – конкурентоздатного, компетентного, професійно
мобільного. А відкритість кордонів, як слушно відзначає здобувачка,
актуалізують відповідальну місію вчителя іноземної мови – усвідомлення
власної ролі у трансформації кроскультурного суспільства та необхідність
мобільно реагувати на зміни в ньому – гнучко перебудовувати напрям і
зміст професійної діяльності; самостійно працювати над власним
розвитком, підвищенням освітнього й культурного рівнів; розвинути
вміння самостійно набувати необхідних для професійної діяльності
компетенцій; адаптуватись та інтегруватись у багатонаціональному і
полікультурному середовищі. Відтак, немає сумніву у своєчасності й
актуальності дисертаційної роботи Дячок Надії Валентинівни, яке
виконувалося відповідно до наукової теми Педагогічного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка «Нова стратегія
професійної підготовки педагога в умовах євроінтеграції» (реєстраційний
номер 0116U002963) та наукової теми кафедри теорії та історії педагогіки
Київського університету імені Бориса Грінченка: «Зміст і технології
забезпечення якості неперервної педагогічної освіти в умовах
євроінтеграції» (реєстраційний номер 0116U003295).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації. Глибокий аналіз наукової літератури дозволив здобувачці чітко визначити категоріальний апарат дослідження. Зокрема, його предмет логічно узгоджується з об'єктом і метою. Коректно сформульовано завдання дослідницько-пошукової роботи, що й забезпечило можливість оптимального визначення стратегії наукового пошуку та його ефективної реалізації. Нам видається особливо науково цінним те, що здобувачці вдалося *вперше* теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету; визначити структуру (особистісний, когнітивно-комунікативний, діяльнісний компоненти), критерії (спонукальний, когнітивно-комунікативний, процесуальний), показники та рівні (репродуктивний, базовий, продуктивний) сформованості професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов; уточнити суть ключового поняття «професійна мобільність майбутнього вчителя іноземної мови; до того ж подальшого розвитку набули положення щодо оптимізації процесу формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов за допомогою інформаційних ресурсів, які можуть бути використані в системі електронного навчання, відповідно до основних професійних завдань майбутніх учителів іноземних мов.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Новизна і вірогідність загальних висновків дисертації підтверджуються результатами дослідження, здійсненого дисертанткою, і загалом, не викликають сумніву. Основні положення та висновки, сформульовані в дисертації, достатньо переконливо аргументовані, адже спираються на міцне теоретико-методологічне підґрунтя.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом. Структура роботи логічна і виважена, зумовлена характером наукового пошуку, глибиною та змістовністю розв'язання поставлених завдань. Вона свідчить

про науково обґрунтований підхід авторки до досліджуваної проблеми крізь призму професійної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов в освітньому середовищі університету, що заслуговує безумовного схвалення.

Особливу ретельність дослідниця виявляє в *першому розділі дисертації*, коли здійснює теоретичний аналіз вітчизняної та закордонної літератури, характеризує професійну мобільність як предмет міждисциплінарного дослідження, аналізує шляхи формування професійної мобільності майбутніх фахівців в Україні і за кордоном, розкриває вплив освітнього середовища університету на формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов. Міждисциплінарний контекст аналізу досліджуваного феномена уможливив розгляд професійної мобільності майбутнього вчителя іноземної мови як результату отриманої ним фахової освіти, або чинника, який розкриває можливі шляхи корекції освіти, визначається не лише здатністю змінювати власну професію, місце та сферу діяльності, але і вмінням приймати самостійні, виважені і нестандартні рішення, спрямовані на підвищення рівня професіоналізму, спроможністю швидко адаптуватися до нового освітнього, професійного, соціального і кроскультурного середовища.

Нам імпонує підхід авторки стосовно аналізу шляхів формування професійної мобільності у майбутніх фахівців в Україні та за кордоном, що засвідчує різновекторність, інтерактивність, спрямованість на підвищення якості та ефективності формування професійної мобільності сучасних фахівців, зокрема, майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету.

Видається переконливим авторське визначення як одного з найвпливовіших шляхів у формуванні професійної мобільності майбутнього вчителя іноземних мов роботу в рамках різноманітних проєктів розвитку всебічного партнерства: створення сумісних освітніх програм і програм подвійних дипломів, участь в яких є прямим шляхом

до саморозвитку та професійної самореалізації фахівця, а також отримання другої вищої освіти як відповіді особистості на виклики сучасного динамічного світу; як можливість стати багатопрофільним фахівцем; як поповнення багажу знань, розширення власного інтелектуального потенціалу; абсолютно нові обрії для планування стрімкої кар'єри та успішного майбутнього.

Цілком виправданим, на наш погляд, є узагальнення дисертантки щодо розгляду освітнього середовища університету як детермінанти у формуванні професійної мобільності студентів у період здобування ними вищої освіти, як сформованої системи, структурні компоненти якої (особистісний, інформаційно-змістовний, діяльнісний, просторово-предметний) забезпечують певний вектор впливу на формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов.

Можна погодитися з логікою викладу матеріалу в *другому розділі дисертації*, де здобувачкою розглянуто особливості професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов, охарактеризовано структуру, виокремлено критерії, показники та рівні сформованої професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов, обґрунтовано педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх вчителів іноземних мов в освітньому середовищі університету.

Слід відзначити вдалу спробу автора з урахуванням теоретичних засад дослідження, характеристики особливостей формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов, яка реалізується через сформовану комунікативну компетенцію, уточнити трактування ключового поняття «професійна мобільність майбутнього вчителя іноземної мови» як особистісно-професійної якості, що формується у студентів в процесі занурення в освітнє середовище університету, яка виявляється у здатності майбутнього фахівця ефективно застосовувати отримані ним знання для сталого особистісного і професійного саморозвитку; у спроможності здійснювати трансформаційні впливи на різних суб'єктів комунікаційної

діяльності та готовності майбутнього вчителя іноземної мови адаптуватися та швидко реагувати на зміни в соціумі шляхом прийняття комплексних інноваційних рішень.

Відмітимо вияв належної наукової ерудиції здобувачки щодо виокремлення й характеристики компонентів, критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов, обґрунтування педагогічних умов формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету.

Заслугове схвалення реалізований авторкою у *третьому розділі* алгоритм проведення дослідницько-експериментальної роботи через проведення констатувального і формувального етапів педагогічного експерименту; узагальнення результатів дослідження. На нашу думку, досить вдало підібрано діагностувальний інструментарій, що дозволив виявити сучасний стан сформованості професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету. У фокусі особливої дослідницької уваги дисертантки є впровадження на формувальному етапі педагогічного експерименту обґрунтованих педагогічних умов в освітню практику закладів вищої освіти, для успішної реалізації яких розроблено авторський курс «Мобільність як шлях до успіху», тематичні модулі для доповнення дисциплін фахового циклу підготовки майбутніх учителів іноземних мов, тренінг «Цінність моєї професії», наукові проекти, круглі столи. Загалом опис експериментального етапу дослідження, логіка подання його матеріалів, процедури збору емпіричних даних та перевірки їх достовірності відповідають меті і завданням дослідження. Додатки, таблиці, рисунки увиразнюють уявлення щодо цілісності дослідження, проведеного Дячок Н.В.

Значення результатів для науки і практики. Дослідження Дячок Надії Валентинівни містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати в сукупності розв'язують важливу науково-

прикладну проблему – теоретичне обґрунтування й експериментальну перевірку педагогічних умов формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету. Практичне значення отриманих результатів полягає в розробленні авторського курсу «Мобільність як шлях до успіху», діагностичного інструментарію для виявлення рівнів сформованості професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Теоретичні та практичні положення дисертації можуть бути використані у підготовці навчальних програм, планів, розробці спецкурсів, методичних рекомендацій, підручників; організації процесу формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов у закладах вищої освіти; системі післядипломної педагогічної освіти з метою підвищення кваліфікації вчителів іноземних мов.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях. Заслугує схвалення повнота висвітлення основних результатів дослідження у 14 наукових працях, зокрема: 7 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті у міжнародних періодичних наукових виданнях, 5 статей апробаційного характеру, а також масштабність апробації його окремих положень у доповідях на представницьких конференціях різного науково-практичного спрямування.

Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації. Структура, зміст, висновки, викладені в авторефераті, відповідають і повністю відображають основні положення дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Попри відзначений позитив, у роботі є моменти, з якими не завжди можна однозначно погодитися, що викликають роздуми, спонукають до дискусії:

1. Дискусійними, на нашу думку, є деякі позиції наукового апарату дослідження: формулювання другої педагогічної умови крізь

призму її змістової наближеності до визначених компонентів, критеріїв і показників вияву досліджуваного феномену (має корелювати з когнітивно-комунікативним компонентом); коректність уживання ідентичної назви компонента й критерію (когнітивно-комунікативний), відповідності змістової характеристики репродуктивного рівня його назві, вживання в характеристиці і базового, і продуктивного рівнів показника «виявляє здатність до рефлексії».

2. Заслуговують безумовного схвалення аргументовані наукові узагальнення щодо шляхів формування професійної мобільності фахівців в Україні і за кордоном. Однак, у цьому руслі, на наш погляд, бракує чіткості у розмежуванні понять «міжнародна академічна мобільність» і «міжнародна професійна мобільність».
3. Вважаємо, що робота значно виграла б, якби автор змодельовала процес формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету.
4. Нам видається, що слід уточнити експериментальну базу на предмет загальної кількості студентів, які брали участь у дослідженні, конкретизації експериментальної і контрольної вибірки як на констатувальному, так і на контрольному етапах дослідницько-експериментальної роботи.
5. Вважаємо доцільним більш докладний коментар авторки щодо обраного нею підґрунтя, за яким для успішної реалізації педагогічних умов на формувальному етапі дослідження добиралися тематичні модулі для доповнення дисциплін фахового циклу підготовки майбутніх учителів іноземних мов, тренінг «Цінність моєї професії», наукові проекти, круглі столи.
6. Детальний аналіз дисертаційної роботи дозволяє узагальнити, що варто було б розробити методичні рекомендації, що унаочнили б компетентісну (лінгвістичну, комунікаційну) і знаннєву складову

фахової діяльності професійно мобільного вчителя іноземної мови. Слід також звернути увагу на дотримання мовно-стилістичної культури дослідження й технічне оформлення дисертації й автореферату.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів». Однак висловлені дискусійно-критичні міркування не заперечують наукового і практичного значення та загальної позитивної оцінки поданої до захисту роботи, позаяк здобувачка, виявляючи здатність до ефективного наукового пошуку, створила ґрунтовний дисертаційний продукт. Відтак, підсумовуючи вище зазначене, констатуємо: дисертація «Формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке містить нові результати в галузі теорії і методики професійної освіти та за своїм обсягом, обґрунтованістю проведених досліджень, науковою значущістю отриманих результатів відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМ за № 656 від 19.08.2015 р. та за № 1159 від 30.12.2015 р.), а її автор – Дячок Надія Валентинівна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії і методики
початкової освіти Східноєвропейського
національного університету
імені Лесі Українки

Р.М.Пріма

